

ภาพตัวแทน “อีสาน” ผ่านมุมมองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2477-2478
The Representation of “Isan” Through The Members of House of Representative
1934-1935.

เศรษฐศาสตร์ วัตรโสภ Setthasart Wattasoke

พีรภัทร ฉัตรพิบูลย์ภูเวียง หัวเหิม Pheeraphat Chatphibunphuwiang Hoaherm

อุเทน วัชรชีโนรส Uthen Watcharachinorot

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Faculty of Education, Loei Rajabhat University

setthasart.wat@lru.ac.th

Haripunchai Review 08/03/2023

Haripunchai Review 19/04/2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาพตัวแทนอีสานจากการกล่าวปาฐกถาของสภาผู้แทนราษฎรอีสานในช่วง พ.ศ.2477-2478 2) วิเคราะห์การประกอบสร้างภาพตัวแทนอีสานจากการกล่าวปาฐกถาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานในช่วง พ.ศ.2477-2478

ผลการศึกษาพบว่า

การประกอบสร้างภาพตัวแทนของอีสานที่ถูกนำเสนอผ่านปาฐกถาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกิดจาก 2 ปัจจัยที่สำคัญคือ 1) ความปรารถนาทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานที่ต้องการผนวกเรื่องราวความเป็นมาของท้องถิ่นตนเองเข้าเป็นเนื้อเดียวกันกับประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของประเทศไทย 2) อุดมการณ์ทางการเมืองและสังคมที่ถูกกำหนดโดยศูนย์อำนาจกรุงเทพฯ ดังนั้น ภาพตัวแทนของอีสานที่ถูกนำเสนอจึงเป็นภาพของอีสานที่อยู่ภายใต้อำนาจของรัฐไทยอย่างกลมกลืน ไร้ปัญหาความขัดแย้ง อีกทั้งอีสานถูกนำเสนอให้เป็นพื้นที่ของผู้คนที่รักสงบสามารถปกครองควบคุมได้ง่าย อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์ปาฐกถาของผู้แทนราษฎรอีสานในช่วง พ.ศ.2477-2478 กลับพบว่า ภาพตัวแทนอีสานที่ถูกนำเสนอออกมามีทั้งรูปแบบที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับบริบททางสังคมอีสานในขณะนั้น ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยด้านการเมืองและสังคมที่แฝงอยู่เบื้องหลัง

คำสำคัญ : ภาพตัวแทน อีสาน ผู้แทนราษฎร

Abstract

This academic article aims to 1) to study the representation of Isan (The Northeastern region of Thailand) from the speeches of the Isan House of Representatives 1934-1935. 2) To analyze the construction of The Isan representation from the speeches of the Isan House of Representatives 1934-1935. The study found that Construction of the representation of Isan that was presented through a speech by members of the House of Representatives was caused by two important factors. 1) Political aspirations of the Isan House of Representatives who want to integrate the history of their locality into homogeneity with the history of politics and governance of the Thai state. 2) Political and social ideologies determined by the Thai state. So the representation of Isan is under the jurisdiction of the Thai state harmoniously without conflict, defined as a space of peaceful people, be easily ruled and controlled. However, when analyzing the speeches of the Isan House of Representatives, it was found that the Isan representation presented were both consistent and inconsistent with the Isan social context at that time. This is the result of the political and social factors behind.

Keywords : Representation, Isan, The House of Representative.

บทนำ

ภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นภูมิภาคที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศไทยและถือเป็นหนึ่งในภูมิภาคที่มีพัฒนาการความเป็นมาทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับรัฐไทยและประเทศเพื่อนบ้านอย่างมีนัยสำคัญ ในด้านหนึ่งอีสานเสมือนเป็นพื้นที่ที่เป็นชายขอบแสวงเทียนของอำนาจการปกครองของรัฐศูนย์กลางสยาม ลาว เวียดนาม และพม่าในบางครั้งคราว โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ พ.ศ. 2369 ส่งผลให้รัฐบาลสยามหันมาให้ความสนใจกับบริเวณอีสานมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ต่อมาเมื่อฝรั่งเศสเข้ายึดเวียดนาม ลาว กัมพูชา เข้าในอำนาจแล้วสถาปนา “อินโดจีน” พื้นที่ภาคอีสานก็กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในการต่อรองทาง

การเมืองระหว่างรัฐบาลอินโดจีนฝรั่งเศสกับรัฐบาลสยาม การผนวกอีสานเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสยาม แทนที่จากแต่เดิมที่มีความสัมพันธ์กันแบบหัวเมืองประเทศราช มาเป็นความสัมพันธ์แบบมณฑลเทศาภิบาลที่รัฐบาลสยามส่งผู้แทนออกไปปกครองหัวเมืองสำคัญตามภูมิภาคต่างๆ และสถาปนาชื่อมณฑลต่างๆตามทิศที่นับจากศูนย์กลางทางการเมืองคือกรุงเทพฯ นับตั้งแต่นั้น การตั้งชื่อเรียกมณฑลในภูมิภาคต่างๆจึงเกิดขึ้น ทั้ง มณฑลพายัพ มณฑลอุดร มณฑลอีสาน(ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา., 2545 : 185)

อย่างไรก็ตาม การรับรู้เกี่ยวกับภาคอีสานในช่วงนั้นมักผ่านการรับรู้จากสายตาของผู้ปกครองผ่านบันทึกการตรวจราชการ ผ่านหนังสือราชการรายงานสถานการณ์บ้านเมือง กระทั่งเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ประชาธิปไตย พ.ศ.2475 อันนำมาสู่การมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยแรกในประวัติศาสตร์การเมืองไทยเมื่อ พ.ศ.2476 ทำให้ถือเป็นครั้งแรกที่มีการนำเสนอเรื่องราวของสังคมอีสานจากสายตาของผู้ที่ได้ชื่อว่ามาจากการคัดเลือกของประชาชน ซึ่งทั้งหมดนี้จะมีส่วนในการดำเนินนโยบายด้านต่างๆเกี่ยวกับอีสานของรัฐบาลกลาง(อุศนา นาศรีเคน, 2548 : 234-235)

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาพตัวแทนและการประกอบสร้างภาพตัวแทนของภาคอีสานผ่านมุมมองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2477-2478 ซึ่งเปรียบเสมือนกระจกที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอีสาน ที่ถูกนำเสนอในห้วงเวลาที่ถือได้ว่าเป็นก้าวแรกของรัฐประชาธิปไตย ว่ามีการให้ภาพความเป็นอีสานเป็นอย่างไร สอดคล้องกับข้อเท็จจริงทางสังคมและการเมือง รวมถึงมีเหตุปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังกระบวนการเหล่านี้หรือไม่

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาภาพตัวแทนอีสานจากปาฐกถาของสภาผู้แทนราษฎรอีสาน พ.ศ.2477-2478
- 2) เพื่อวิเคราะห์การประกอบสร้างภาพตัวแทนอีสานจากการกล่าวปาฐกถาของสภาผู้แทนราษฎรอีสาน พ.ศ.2477-2478

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้ใช้วิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) โดยศึกษาข้อมูลจากหลักฐานชั้นต้น (Primary Source) คือหนังสือปาฐกถาของสภาผู้แทนราษฎร เรื่องสภาพของจังหวัดต่างๆ ที่ถูกตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2478 เนื้อหาสาระของหนังสือประกอบด้วยปาฐกถา 36 เรื่อง ซึ่งเป็น

เรื่องราวเกี่ยวกับสภาพของจังหวัดต่างๆที่ประมวลมานำเสนอทางวิทยุกระจายเสียงของสำนักงานโฆษณาการ โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดนั้นๆ ประกอบกับเอกสารชั้นรอง (Secondary Source) จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยประยุกต์เข้ากับแนวทางการศึกษาของแนวคิดภาพตัวแทน (Representation) เพื่อพิจารณาถึงเรื่องราวด้านต่างๆของภาคอีสานที่ถูกนำเสนอหรือผลิตซ้ำผ่านการกล่าวปาฐกถาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ.2477-2478 รวมถึงปัจจัยที่อยู่เบื้องหลัง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาพร้อมทั้งนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

บทความการประกอบสร้างภาพตัวแทน “อีสาน” ผ่านมุมมองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2477-2478 แบ่งการนำเสนอผลการศึกษากออกเป็น 2 ส่วน มีรายละเอียดดังนี้

ผลการวิจัยข้อที่ 1 ภาพตัวแทนอีสานจากการกล่าวปาฐกถาของสภาผู้แทนราษฎรอีสาน พ.ศ.2477-2478 พบว่า ภาพตัวแทน (Representation) ตามความหมายของ Stuart Hall หมายถึง ปฏิบัติการอย่างหนึ่งของการประกอบสร้าง “ความจริงต้นแบบ” ขึ้นมาใหม่ จึงทำให้การนำเสนอภาพตัวแทนนั้นไม่สามารถนำเสนอได้ตรงกับภาพต้นแบบ ภาพที่ถูกนำเสนอจึงมิได้มีองค์ประกอบเหมือนกับความจริงดั้งเดิม แต่เป็นเพียง “ตัวแทน” ที่คล้ายคลึงกับความจริงหรือต้นแบบเท่านั้น (เอกรัฐ เลหาทยวณิชย์, 2556 : ออนไลน์) นอกจากนี้ ธเนศ วงศ์ยานนาวา ได้ศึกษาแนวคิดภาพตัวแทนของ Gunter Gehauer และ Christoph Wulf ผ่านหนังสือ “Mimesis : Culture, Art, Society” โดยอธิบายว่า ภาพตัวแทนถือเป็นผลผลิตจากการผลิตซ้ำเพื่อนำเสนอ “ความจริงต้นแบบ” ขึ้นมาใหม่อีกครั้ง มีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การทำให้ภาพตัวแทนกลายเป็นชุดข้อมูลที่เทียบเท่าความจริงหรือเข้าใจโลกความจริงให้ได้มากที่สุด อย่างไรก็ตาม เราไม่สามารถยึดถือภาพตัวแทนว่าเป็นความจริงได้ (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2562 : 24) จากที่กล่าวมา ผู้เขียนจึงได้นำเอาแนวทางดังกล่าวมาศึกษาการประกอบสร้างภาพตัวแทน “อีสาน” ผ่านมุมมองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2477-2478 โดยพิจารณาถึงเรื่องราวด้านต่างๆของภาคอีสาน ที่ถูกนำเสนอหรือผลิตซ้ำผ่านการกล่าวปาฐกถาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ.2477-2478

หลังจากการประกาศพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ.2475 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2476 ส่งผลให้การเลือกตั้งครั้งแรกในประวัติศาสตร์การเมืองไทยเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ.2476 ถือเป็น การเลือกตั้งผู้แทนราษฎรทางอ้อม โดยประชาชนจะทำการเลือกตั้งผู้แทนตำบลก่อน จากนั้น

ผู้แทนตำบลจะเป็นผู้เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดตนเองอีกต่อหนึ่ง (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 50, 2476 : 342-350) โดยผลการเลือกตั้งครั้งนั้นภาคอีสานมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับการเลือกตั้งจำนวน 19 คน มาจาก 14 จังหวัด การกล่าวปาฐกถาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยแรกเกิดขึ้นระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ.2477 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ.2478 ผ่านทางสถานีวิทยุกระจายเสียง จากนั้นถูกนำมาตีพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2478 ประกอบด้วยการกล่าวปาฐกถาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 36 เรื่อง เฉพาะภาคอีสานมี 8 เรื่อง จากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานจำนวน 10 คน ใน 7 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดอุบลราชธานี มหาสารคาม ร้อยเอ็ด จังหวัดละ 2 คน และบุรีรัมย์ ชัยภูมิ เลย อุตรธานี จังหวัดละ 1 คน

ความสำคัญของ “ปาฐกถาของผู้แทนราษฎร เรื่องสภาพของจังหวัดต่างๆ” ในครั้งนั้นคือ นับได้ว่าเป็นครั้งแรกที่ผู้แทนราษฎรจังหวัดต่างๆได้สะท้อนคติและความสำนึกที่ตนมีต่อท้องถิ่นในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของรัฐสมัยใหม่ที่เป็นรัฐเดี่ยวออกมาอย่างกระตือรือร้น (สมเกียรติ วันทะนะ, 2539 : 8) อีกทั้งยังเห็นถึงบรรยากาศความตื่นเต้นที่อยู่ในความรู้อิสระนึกคิดรวมถึงความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของผู้คนสมัยนั้น ผ่านความมุ่งมาดปรารถนาที่จะมีสังคมที่ดีขึ้นเพื่อสื่อสารไปยังผู้ฟังที่กระจายอยู่ทั่วอาณาบริเวณของประเทศ ดังปรากฏในปาฐกถาของพันตรีพระไพศาลเวชกรรมและขุนเสนาสัสดี สองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคามร้อยเอ็ด ตอนหนึ่งความว่า

“...ท่านผู้ฟังทั้งหลาย วันนี้ข้าพเจ้าได้รับเกียรติยศจากสำนักงานโฆษณาการให้มาแสดงปาฐกถาให้ท่านฟังเป็นครั้งแรก จึงขอยกเอาตำนานและสภาพของจังหวัดซึ่งข้าพเจ้าได้รับเกียรติยศเป็นผู้แทนราษฎรมาบรรยายให้ท่านทั้งหลายฟัง...” (ไพศาลเวชกรรม, พันตรีพระ. และ เสนาสัสดี, ขุน., 2539 : 173)

ภาพตัวแทนของอีสานที่ปรากฏในการกล่าวปาฐกถาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสาน เมื่อ พ.ศ.2477-2478 สามารถแบ่งเนื้อหาออกได้ 5 กลุ่มประเด็นสำคัญ ได้แก่ การเมืองการปกครอง ลักษณะนิสัยของพลเมือง การประกอบอาชีพ การคมนาคม และการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประเด็นแรก “การเมืองการปกครอง” เรื่องราวในด้านการเมืองการปกครองของอีสานที่ปรากฏผ่านปาฐกถาของผู้แทนราษฎรอีสานถูกนำเสนอในช่วงที่อีสานอยู่ภายใต้อำนาจทางการเมืองของกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี รวมถึงช่วงแรกตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น ในกรณีปาฐกถาของพันตรีพระไพศาลเวชกรรมและขุนเสนาสัสดี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด ที่ได้กล่าวถึงการที่หัวเมืองในบริเวณร้อยเอ็ดได้เข้าอยู่ภายใต้การปกครองของกรุงศรีอยุธยา ปาฐกถาของนายเลียง ไชยกาล

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานีกล่าวถึงการที่หัวเมืองในบริเวณอุบลราชธานีได้ขึ้นต่ออำนาจกรุงธนบุรีต่อเนื่องมาจนถึงสมัยการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ โดยนายเนย สุจิตมา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานีอีกคนหนึ่งได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของชาวเมืองอุบลราชธานีกับกรุงรัตนโกสินทร์เอาไว้ตอนหนึ่ง ความว่า

“...นี่เป็นประวัติศาสตร์ตอนหนึ่ง que แสดงถึงความรักชาติของบรรพบุรุษแห่งชนชาวจังหวัดอุบลฯ ซึ่งได้เสียสละฝ่าคมอาวุธของศัตรูเข้ามาเพื่อความเป็นไทยของชาติ และฉะเพาะอย่างยิ่งชนชาวจังหวัดอุบลฯ ก็ได้ชื่อว่าเป็นข้าหลวงเดิมในพระปฐมราชจักรีวงศ์แต่นั้นมา และคงทอดทูนพระมหากษัตริย์ในพระราชจักรีวงศ์ พร้อมด้วยความจงรักภักดีต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท...” (เนย สุจิตมา, 2539 : 178)

ในด้านการเมืองการปกครอง ผู้แทนราษฎรอีสานส่วนใหญ่เน้นนำเสนอเรื่องราวพัฒนาการด้านการเมืองการปกครองของจังหวัดตนเองในคราวที่อีสานมีความสัมพันธ์กับไทยช่วงที่มีการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม ได้ปรากฏการสะท้อนปัญหาหรือข้อจำกัดในการปกครองบ้านเมืองช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เห็นได้จากการกล่าวปาฐกถาของนายเลียง ไชยกาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวถึงปัญหาการพัฒนาเมืองอุบลฯ ในสมัยเริ่มมีการปกครองระบอบเทศาภิบาลช่วงรัชกาลที่ 5 ความตอนหนึ่งว่า

“...ใคร่ขอกล่าวให้ทราบเสียสักเล็กน้อยว่า ฉะเพาะเมืองอุบลฯ ขณะนั้นรัฐประศาสนโยบายมีคติสำคัญอยู่เพียงแต่เก็บเงินภาษีและรายได้อื่นๆ จากราษฎรเข้าท้องพระคลังมากที่สุดที่จะทำได้...ด้วยเหตุนี้ อุบลในครั้งนั้นจึงถูกปิดความเจริญอย่างแน่นหนา ไร้เสียสิ้นซึ่งผลอันควรที่จะปลูกสร้างสิ่งอันถาวรขึ้น...” (เลียง ไชยกาล, 2539 : 23)

เมื่อเปรียบเทียบการกล่าวปาฐกถาของนายเลียง ไชยกาล กับการกล่าวปาฐกถาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานจังหวัดอื่นแล้ว จะพบว่า การสะท้อนปัญหาด้านการปกครองดังกล่าวนี้ ถือเป็นเสียงส่วนน้อย เนื่องจาก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานคนอื่นๆ ไม่พบว่ามีการกล่าวให้ข้อมูลถึงปัญหาด้านการเมืองการปกครองในอดีตเลย เป็นแต่เพียงการนำเสนอเรื่องราวทางการเมืองการปกครองในช่วงที่อีสานถูกผนวกเข้าอยู่ใต้อำนาจรัฐของไทยนับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และรัตนโกสินทร์เท่านั้น

ประเด็นที่ 2 “ลักษณะนิสัยของพลเมือง” จากการศึกษาปาฐกถาของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานพบได้ว่า ผู้แทนของแต่ละจังหวัดมักมีการบรรยายถึงลักษณะนิสัย พฤติกรรม ของ

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดของตนเอง ตัวอย่างเช่น ปาฐกถาของพระยาสารคามเทวภิบาลและ นายทองม้วน อุตถากร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม นายเลียง ไชยกาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดจันทบุรี และขุนรักษษานาคร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดจันทบุรี ตามลำดับดังนี้

“...ชาวพื้นเมืองนี้เป็นคนรักสงบ เชื่อฟังคำสั่งับบัญชาของเจ้าหน้าที่ปกครองเป็นอย่างดี ไม่ก่อเรื่องอันเป็นเหตุรำคาญเลย การโจรกรรมและเหตุอุกฉกรรจ์ เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ แล้วนับว่ามีน้อยมาก ถ้าท่านได้คบหากับชาวเมืองนี้ ท่านจะรู้สึกพอใจในอิธยาศัยไมตรีของเขา...” (สารคามคณาภิบาล, พระยา. และ ทองม้วน อุตถากร, 2539: 119)

“...นิสัยใจคอ ศีลธรรม ของชาวจังหวัดนี้ ข้าพเจ้าไม่กระดากเลยที่หากกล่าวว่ามีส่วนมากกว่านอนสอนง่าย ไม่กระด้างกระเดื่อง ความเป็นพาลเกรมีน้อยที่สุด ความดุร้ายไม่มีเลย เหตุผลที่ข้าพเจ้าจะสนับสนุนได้ก็คือ ศาสนาและการปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา...” (เลียง ไชยกาล, 2539: 25)

“...พลเมืองส่วนมาก...เป็นคนมีนิสัยอ่อนโยน วานนอนสอนง่าย สงบเสงี่ยมดี...” (รักษษานาคร, ขุน., 2539 : 146)

นอกเหนือจากการกล่าวถึงลักษณะนิสัยของผู้คนจาก 2 จังหวัดข้างต้นแล้ว ก็ปรากฏข้อมูลลักษณะนิสัยโดยทั่วไปของผู้คนสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะเด่นๆได้แก่ 1) เป็นผู้รักสงบ จิตใจดี มีมิตรไมตรีต่อผู้คนแปลกหน้า 2) ส่วนใหญ่เป็นผู้ยังชีพด้วยการประกอบสัมมาชีพสุจริต 3) เป็นกลุ่มคนที่ปฏิบัติตามแนวทางของศาสนา 4) เป็นกลุ่มคนที่สามารถปกครองได้ง่าย ไม่หัวแข็ง

ประเด็นที่ 3 “การประกอบอาชีพ” พบว่า ประชาชนมีการประกอบอาชีพอื่นๆในช่วงนอกฤดูการทำนา เช่น มีการทำไร่ ทั้งไร่ฝ้าย ไร่พริก ไร่ยาสูบ เป็นต้น ในส่วนของจังหวัดมหาสารคามและร้อยเอ็ดนั้นปรากฏว่ามีจุดเด่นในการประกอบอาชีพด้านงานหัตถกรรม โดยประชาชนทั้ง 2 จังหวัดมีความนิยมในการเลี้ยงไหมและทอผ้าไหม ประกอบกับการทำนา การเลี้ยงสัตว์ รวมถึงการทำไร่ฝ้าย ไร่ยาสูบ ไร่ข้าวโพด ขณะที่จังหวัดทางอีสานใต้ไม่ว่าจะเป็นอุบลราชธานีและบุรีรัมย์ นอกจากการทำนาแล้ว ยังมีประชาชนบางส่วนที่หันมาประกอบอาชีพด้านการค้าขายแต่ไม่มากนัก เพราะการค้าขายในจังหวัดส่วนใหญ่ตกอยู่ในมือของกลุ่มคนจีนในจังหวัด

ประเด็นที่ 4 “การคมนาคม” ปัญหาความยากลำบากด้านการคมนาคมถือเป็นประเด็นสำคัญลำดับต้นๆที่ปรากฏในการกล่าวปาฐกถาของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานเกือบทุกจังหวัด ดังเช่น

ปาฐกถาของหลวงนาถินธิดาตา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยภูมิ ที่มีการสะท้อนภาพของความยากลำบากในการใช้ชีวิตของชาวจังหวัดชัยภูมิต่อนั้นมีความว่า

“...ชัยภูมิไม่เคยมีถนนแม้แต่ลาดด้วยดินธรรมดา มีแต่ทางเกวียนคดเคี้ยวไปตามป่าดงพงเขา ต้องข้ามห้วยหนองคลองบึงบางที่สุดแม่น้ำ (ลำน้ำชี) บางคราวอาจมีรถยนต์สาธารณะให้ท่านโดยสารไปได้บ้าง แต่ก็ไม่แน่นัก เพราะรถยนต์แฉวนี้วิ่งไปวันหนึ่งจะต้องพักซ่อมตั้งหลายวัน รถยนต์สาธารณะที่ว่านี้ชะโหมยทางเกวียนวิ่งไปเหมือนงูเลื้อย...คนโดยสารจะต้องสะบักสะบอมไปตามๆ กัน เข้าตำราที่ว่าไม่ตายก็คางเหลืองนี้แหละท่านทั้งหลาย...” (นาถินธิดาตา, หลวง., 2539 : 98)

ประเด็นที่ 5 “ด้านการศึกษา” สังคมภาคอีสานในด้านการศึกษาที่ถูกนำเสนอผ่านปาฐกถา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานจาก 4 จังหวัด ทั้งพันธมิตรหลวงศักดิ์ธีรณการ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดบุรีรัมย์ หลวงนาถินธิดาตา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยภูมิ พระยาสารคามคณาภิบาล และนายทองม้วน อุตถากร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม รวมถึงนายบุญมา เสริฐศรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากจังหวัดเลย การศึกษาในสังคมอีสานที่ถูกนำเสนอขึ้นพบว่า ส่วนใหญ่นำเสนอว่าประชาชนชาวอีสานยังไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษามากนัก ดังปรากฏในปาฐกถาของหลวงนาถินธิดาตา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยภูมิ ตอนหนึ่งความว่า

“...การศึกษาถ้าภายในเมืองก็ดูพอใช้ แต่ถ้าห่างๆเมืองออกไปแล้วยากที่จะออกความเห็น บิดามารดาเด็กมักจะมองไม่เห็นประโยชน์ของการศึกษาตียิ่งไปกว่าให้ลูกช่วยเหลือเลี้ยงควายไถนา...” (นาถินธิดาตา, หลวง., 2539 : 100)

นอกจากนี้ยังมีปาฐกถาของนายบุญมา เสริฐศรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากจังหวัดเลย ที่ได้นำเสนอสถานการณ์ด้านการศึกษาในจังหวัดเลยในทิศทางที่คล้ายกันกับจังหวัดชัยภูมิ นายบุญมาได้ชี้ให้เห็นถึงอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาด้านการศึกษาคความว่า

“...มีเหตุอย่างหนึ่งซึ่งเป็นอุปสรรคอยู่คือเด็กไม่นิยมการศึกษา เนื่องจากเหตุที่บิดามารดาเป็นผู้ไร้การศึกษา บังคับแต่บุตรหลานให้ช่วยทำไร่ทำนาและช่วยทำมาหากินประจำวันเท่านั้น เขาหาได้คิดถึงอนาคตของเด็กไม่...” (บุญมา เสริฐศรี, 2539 : 138)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า แม้อีสานจะมีการออกพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ที่บังคับให้ผู้ปกครองส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐบาล ทำให้หลายๆจังหวัดเริ่มปรากฏบทบาทของโรงเรียนรัฐบาลในการเผยแพร่ระบบการศึกษาจากส่วนกลาง โดยเฉพาะบทบาทในการเปลี่ยนวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญาพื้นฐานที่ได้เปลี่ยนการใช้อักษรท้องถิ่นมาเป็นการใช้ตัวอักษรไทย

เพื่อผลิตบุคลากรเข้ามารองรับการเจริญเติบโตด้านการขยายอำนาจการปกครองท้องถิ่นจากรัฐบาลกลางกรุงเทพฯ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาปาฐกถากลับ พบว่ามี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานจำนวนไม่น้อยที่ได้แสดงให้เห็นถึงการที่ชาวอีสานจำนวนไม่น้อย ที่ยังไม่ให้ความสำคัญของการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในระบบการศึกษาแบบใหม่ที่รัฐบาลกำหนดขึ้น แต่กลับยังคงให้ความสำคัญในด้านการประกอบอาชีพมากกว่าด้านการศึกษา

ผลการวิจัยข้อที่ 2 การวิเคราะห์การประกอบสร้าง “ภาพตัวแทนอีสาน” ผ่านปาฐกถาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสาน พ.ศ.2476 พบว่า การประกอบสร้างภาพตัวแทน “อีสาน” ผ่านปาฐกถาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานในช่วง พ.ศ.2477-2478 ประกอบไปด้วยปัจจัยสำคัญอย่างน้อย 2 ปัจจัย ได้แก่ 1) ความปรารถนาทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากอีสาน ที่ต้องการผนวกเรื่องราวความเป็นมาของท้องถิ่นตนเองเข้าเป็นเนื้อเดียวกันกับประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของประเทศไทย 2) อุดมการณ์ทางการเมืองและสังคมที่ถูกกำหนดโดยศูนย์อำนาจกรุงเทพฯ สำหรับภาพตัวแทนความเป็น “อีสาน” ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในครั้งนั้น มีรายละเอียดที่น่าสนใจ 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นแรก การสร้างความเป็น “อันหนึ่งอันเดียวกัน” ระหว่างอีสานกับประเทศไทย

“...นี่เป็นประวัติศาสตร์ตอนหนึ่ง que แสดงถึงความรักชาติของบรรพบุรุษแห่งชนชาวจังหวัดอุบลฯ ซึ่งได้เสียสละฝ่าคมอาวุธของศัตรูเข้ามาเพื่อความเป็นไทยของชาติ และจะเพาะอย่างยั้งชนชาวจังหวัดอุบลฯก็ได้ชื่อว่าเป็นข้าหลวงเดิมในพระปฐมราชจักรีวงศ์แต่นั้นมา และคงเทอดทูนพระมหากษัตริย์ในพระราชจักรีวงศ์ พร้อมด้วยความจงรักภักดีต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท...” (เนยสุจิตมา, 2539, 178)

ปาฐกถาของนายเนย สุจิตมา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ผู้เขียนยกมาแสดงอีกครั้งเพื่อเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นถึงเจตจำนงค์ที่ต้องการนำเสนอให้เห็นว่า ประชาชนในท้องถิ่นของตนเองมีความยินดีและภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งในการผนวกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทยนับตั้งแต่การสถาปนาราชวงศ์จักรี ต่อมา เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อ พ.ศ.2475 ความกระตือรือร้นต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้แพร่ขยายออกไปยังกลุ่มคนต่างจังหวัดอย่างต่อเนื่อง แม้กระทั่งก่อนหน้านี้ที่จะเกิดการเลือกตั้งครั้งแรกของไทยเมื่อ พ.ศ.2476 ได้ปรากฏว่า ข้าราชการบางส่วนในอีสานได้แสดงความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองกับรัฐบาลกลางที่กรุงเทพฯ เพื่อหวัง

พัฒนาท้องถิ่นของตนให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น ดังกรณีของการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับมณฑลอุดร (พื้นที่อีสานตอนบนในปัจจุบัน) ในเรื่องต่างๆจากหลวงวรนิติปรีชา ผู้พิพากษาศาลมณฑลอุดร ที่ส่งไปยังสำนักเลขาธิการรัฐมนตรีกว่า 13 ฉบับ เพื่อเสนอให้มีการพัฒนามณฑลอุดรในด้านต่างๆ ก่อนที่หลวงวรนิติปรีชาจะได้รับการเลือกตั้งเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนครจากการเลือกตั้ง พ.ศ.2476 ในเวลาต่อมา

การหลอมรวมภาคอีสานให้เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับรัฐไทยในขณะนั้น ยังปรากฏผ่านการแนะนำข้อมูลพื้นฐานจังหวัดตนเองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละจังหวัด ดังเช่น ปาฐกถาของ นายบุญมา เสริฐศรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเลย ความว่า

“...เลยเป็นชื่อของจังหวัดๆ หนึ่ง ซึ่งดูตามแผนที่สยามแล้วจะเห็นตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมากเพื่อนต่างจังหวัดไม่ค่อยรู้จักชื่อของจังหวัดเลย...” (บุญมา เสริฐศรี, 2539 : 133)

ปาฐกถาของนายบุญมา เสริฐศรีข้างต้น ถือได้ว่าเป็นหนึ่งตัวอย่างเหตุการณ์ที่มีความสำคัญต่อการก่อร่างสร้างตัวของรัฐไทยอย่างยิ่ง เนื่องจากเมื่อพิจารณาถึงบริบททางสังคมในขณะนั้นที่คนในแต่ละจังหวัด ในแต่ละภูมิภาค ยังไม่มีการเดินทางหรือติดต่อสื่อสารกันทั้งประเทศอย่างทั่วถึง จึงทำให้เกิดสำนึกที่ว่า คนที่เชียงใหม่ก็เป็นพวกเดียวกับคนที่นครศรีธรรมราช และคนที่อุบลราชธานี มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ฯลฯ นั่นคือการเป็นคนไทย

ประเด็นที่ 2 “การนำเสนอภาพคนอีสานผู้มีนิสัยใจคอว่านอนสอนง่าย” อาทิ การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุดรธานีกล่าวถึงประวัติการตั้งเมืองอุดรธานีที่เป็นผลมาจากความขัดแย้งระหว่างไทยและฝรั่งเศสใน พ.ศ.2436 หรือการที่นายบุญมา เสริฐศรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดจังหวัดเลย ที่กล่าวถึงการที่กองกำลังของฝรั่งเศสจากฝั่งลาวเข้ามายุยงปลุกปั่นให้ชาวบ้านแข็งข้อต่ออำนาจของไทยที่จังหวัดเลย เมื่อ พ.ศ.2440 เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานจำนวนหนึ่งยังคงมีสำนึกต่อเหตุการณ์ทางการเมืองที่เคยเกิดขึ้นก่อนหน้านั้นราว 40 ปี อย่างไรก็ดี แม้ปาฐกถาในภาพรวมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานจะมีการกล่าวถึงเรื่องราวในอดีตของประชาชนชาวอีสาน นั่นคือ “กบฏผู้มีบุญอีสาน” โดยเฉพาะในท้องที่จังหวัดอุบลราชธานี อันมีสาเหตุของความไม่พอใจของกลุ่มผู้ปกครองในท้องถิ่นเดิมเกิดการสูญเสียอำนาจที่เคยมีจึงส่งผลให้เกิดการเคลื่อนไหวของผู้มีบุญกลุ่มต่างๆเกิดขึ้น ทั้งนี้ จากการศึกษาการกล่าวปาฐกถาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ไม่ว่าจะป็นนายเลียง ไชยกาล หรือนายเนย สุจิตมาภิบาล กลับไม่พบว่ามี

การกล่าวถึงเรื่องราวของกบฏผู้มีบุญอีสานเหล่านี้ ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวไม่สามารถถือว่าเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มคนที่ “หัวอ่อน ปกครองง่าย”

การที่เรื่องราวของชาวอีสานที่เกี่ยวข้องกับกบฏผู้มีบุญอีสานไม่ถูกกล่าวถึงจากปาฐกถาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานในครั้งนั้น สันนิษฐานว่ามาจาก 2 ปัจจัยกล่าวคือ 1) เรื่องราวของประชาชนที่เคลื่อนไหวในฐานะกบฏผู้มีบุญอีสานเป็นคุณลักษณะของประชาชนที่ตรงข้ามกับการเป็นกลุ่มคนที่ว่านอนสอนง่าย ปกครองได้ง่าย ดังที่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานหลายๆคนได้พยายามนำเสนอ 2) การนำเสนอภาพของประชาชนอีสานในฐานะกบฏผู้มีบุญอีสาน อาจไม่ใช่ข้อเท็จจริงในอดีตที่ตอบสนองความต้องการของผู้คนในระบอบที่ กำลังมีความปรารถนาที่จะร่วมเป็นส่วนหนึ่งในก้าวอย่างแรกของการสร้างชาติด้วยระบอบประชาธิปไตย ประเด็นนี้พบร่องรอยที่น่าสังเกตจากกรณีการกล่าวปาฐกถาของนายแทน วิเศษสมบัติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานี อันเป็นพื้นที่ศูนย์กลางของความขัดแย้งทางการเมืองในสมัยรัชกาลที่ 5 กับหัวเมืองภาคใต้ที่รู้จักกันในนามของ “กบฏแขกเจ็ดหัวเมือง” นายแทนได้กล่าวถึงความเป็นมาของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในพื้นที่ความตอนหนึ่งว่า

“...แม้จะแบ่งการปกครองเช่นนี้แล้วก็ดี ยังไม่วายมีการกบฏเกิดขึ้นบ่อยๆ นับว่าเป็นเมืองที่มีการกบฏมากที่สุด แต่ข้าพเจ้าจะขอจดไม่บรรยายในแง่...” (แทน วิเศษสมบัติ, 2539: 38)

จึงสันนิษฐานได้ว่า การนำเรื่องราวความขัดแย้งระหว่างรัฐและประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ รวมถึงประชาชนในภาคอีสาน แม้เหตุการณ์นั้นๆจะเกิดขึ้นเป็นระยะเวลาผ่านไปเพียงราว 30 ปี ให้กลับมาถูกพูดถึงอีกครั้งผ่านสถานีวิทยุกระจายเสียง จึงอาจเป็นเรื่องที่ไม่สอดคล้องกับบริบททางการเมืองในขณะนั้น ภาพตัวแทนในด้านคุณลักษณะของชาวอีสานที่ปรากฏผ่านปาฐกถาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสาน จึงไม่ปรากฏเรื่องราวกบฏผู้มีบุญอีสานดังเหตุผลข้างต้น

ประเด็นที่ 3 “ชาวอีสานผู้ไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษา : ภาพการปะทะกันของ 2 อุดมการณ์ทางการศึกษา” จากการศึกษาเรื่องราวของสังคมอีสานและชาวอีสานในด้านการศึกษาผ่านปาฐกถาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสาน ทำให้ได้ทราบว่าชาวอีสานจำนวนไม่น้อยในสายตาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสาน เป็นกลุ่มคนที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษามากไปกว่าการทำมาหากินของตนเอง

ในประเด็นนี้ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่า การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอีสาน ได้นิยามชาวอีสานว่าเป็นผู้ไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษา มีสาเหตุจากการมอง “การศึกษา” จากสายตาของระบบ

การศึกษาโดยรูปแบบของรัฐไทยเพียงด้านเดียวเท่านั้น เนื่องจากการวางรากฐานด้านการศึกษาของรัฐไทยเหนือพื้นที่ภาคอีสานเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2434 ที่มีการตั้งโรงเรียนที่ใช้ภาษาไทยในการเรียนการสอนแห่งแรกในภาคอีสานขึ้นที่เมืองอุบล ชื่อ “โรงเรียนอุบลवासิกสถาน” ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2453 กระทรวงมหาดไทยได้จัดตั้งผู้รับผิดชอบขึ้นตามหัวเมืองต่างๆ เพื่อทำหน้าที่ตรวจตราให้เยาวชนอีสานได้เข้าเรียนโรงเรียนไทยอย่างทั่วถึง กระทั่ง พ.ศ. 2464 ได้มีการกำหนด พ.ร.บ.ประถมศึกษา ที่บังคับให้ผู้ปกครองส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนที่ใช้ภาษาไทย

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเมื่อพิจารณาบริบทของสังคมอีสานในขณะนั้นแล้วจะพบได้ว่ามีอีกหนึ่งชุดอุดมการณ์ด้านการศึกษาที่แตกต่างจากมุมมองของรัฐบาลไทยกล่าวคือ แต่เดิมวัฒนธรรมของชาวอีสานได้สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการศึกษาผ่านรูปแบบของการบวชเรียนตามวัดต่างๆที่อยู่ในท้องถิ่น โดยมากมีพระเป็นผู้สอน รวมทั้งฆราวาสที่เคยบวชพระ และเมื่อผู้ที่ผ่านการบวชเรียนสึกออกมาใช้ชีวิตเป็นคฤหัสถ์มักจะได้รับการเคารพนับถือจากคนในชุมชนเป็นอย่างมาก

ตัวอย่างหนึ่งที่แสดงถึงการให้ความสำคัญต่อการศึกษาของชาวอีสานก็คือ กรณีของหมอลำโสภณ พลตรี ที่บ้านสาวตี่ จังหวัดขอนแก่น เมื่อ พ.ศ.2483 หมอลำโสภณถือเป็นบุคคลที่จัดอยู่ในลักษณะ “ปราชญ์ท้องถิ่น” ที่มีความเจนจัดในด้านการศึกษารูปแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นอีสานผ่านการใช้อักษรไทยน้อยซึ่งเป็นอักษรท้องถิ่นดั้งเดิมของชาวอีสาน ในครั้งนั้นหมอลำโสภณพร้อมแกนนำชาวบ้านไม่ยอมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนที่ใช้ภาษาไทยในการเรียนการสอน เนื่องจากเชื่อว่าการเรียนในโรงเรียนจะทำให้บุตรหลานกลายเป็นคนไทยไม่ใช่คนชาติพันธุ์ลาวอีกต่อไป ประกอบกับเชื่อว่าอักษรที่ใช้กันมาแต่เดิมนั้นสั่งสอนให้เด็กเป็นคนดีมีศีลธรรมได้ดีกว่าการใช้ภาษาไทย จนนำมาสู่การถูกเจ้าหน้าที่รัฐจับกุมคุมขังและเป็นที่รู้จักกันในนามหมอลำโสภณ พลตรี กบฏผู้มีบุญแห่งบ้านสาวตี่ จ.ขอนแก่น (สุวิทย์ ธีรศาสด์, 2557 : ออนไลน์)

องค์ความรู้ใหม่

การประกอบสร้างภาพตัวแทนอีสานจากการกล่าวปาฐกถาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานในช่วง พ.ศ.2477-2478 เป็นการสะท้อนให้ผู้รับสารได้เห็นถึงสภาพสังคมของภาคอีสานในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมืองการปกครอง การประกอบอาชีพ การคมนาคม การศึกษา รวมไปถึงลักษณะนิสัยใจคอของชาวอีสาน โดยผ่านมุมมองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานซึ่งถือได้ว่าเป็นคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ เมื่อวิเคราะห์ประเด็นทั้งหมดทำให้เห็นว่า ภาพตัวแทนของอีสานนั้นมีอยู่ 3 ลักษณะสำคัญกล่าวคือ การมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในด้านการเมืองการปกครองกับรัฐบาล

กลางที่กรุงเทพฯ การที่ชาวอีสานเป็นผู้ว่านอนสอนง่าย รวมถึงการเป็นกลุ่มคนที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษา ทั้งนี้ภาพตัวแทนดังกล่าวเป็นผลมาจากปัจจัยสำคัญ 2 ข้อ ข้อแรกคือความปรารถนาทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานที่ต้องการผนวกเอาพื้นที่จังหวัดของตนเองเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในพัฒนาการเมืองการปกครองของกรุงเทพฯ ข้อสองอุดมการณ์ทางการเมืองและสังคมที่ผู้คนในภาคอีสานถูกกำหนดและปลูกฝังโดยรัฐบาลกรุงเทพฯ ซึ่งสามารถสังเคราะห์ห้วงค์ความรู้ได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 การประกอบสร้างภาพตัวแทนอีสานผ่านมุมมองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในช่วง พ.ศ.2477-2478

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

ภาพตัวแทนของ “อีสาน” ที่ปรากฏในการกล่าวปาฐกถาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีสานจากสมัยการเลือกตั้ง พ.ศ.2476 โดยหลักสำคัญประกอบด้วย ด้านการเมืองการปกครองที่น่าเสนอให้เห็นถึงการผนวกรวมอีสานเข้ากับประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของรัฐไทยอย่างแนบเนียน ด้านลักษณะนิสัยของพลเมืองที่สะท้อนให้เห็นว่าชาวอีสานเป็นผู้มีนิสัยอ่อนโยน จิตใจดี สามารถปกครองได้โดยง่าย ด้านการประกอบอาชีพที่แสดงให้เห็นว่าชาวอีสานส่วนมากยังคงประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมและหัตถกรรม ด้านการคมนาคมที่พบว่าในหลายพื้นที่ของภาคอีสานยังประสบปัญหาการเดินทางโดยเฉพาะในหัวเมืองเล็กๆ และด้านการศึกษาที่พบว่าชาวอีสานจำนวนไม่น้อยยังไม่ให้ความสำคัญกับการส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาภายใต้การจัดการศึกษาของรัฐไทย

สำหรับการประกอบสร้างภาพตัวแทนของอีสานที่ถูกนำเสนอผ่านปาฐกถาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นผลมาจาก 2 ปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ ความปรารถนาทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากอีสานที่ต้องการผนวกเรื่องราวความเป็นมาของท้องถิ่นตนเองเข้าเป็นเนื้อเดียวกันกับประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของรัฐไทย รวมถึงการพิจารณาประเด็นทางสังคมต่างๆในอีสานโดยใช้มุมมองอุดมการณ์ทางการเมืองและสังคมที่ถูกกำหนดโดยศูนย์อำนาจกรุงเทพฯ ดังนั้น ภาพตัวแทนของอีสานที่ถูกนำเสนอจึงเป็นภาพของอีสานที่อยู่ภายใต้อำนาจของรัฐไทยอย่างกลมกลืน ไร้ปัญหาความขัดแย้ง อีกทั้งอีสานถูกนำเสนอให้เป็นพื้นที่ของผู้คนที่รักสงบ สามารถปกครองควบคุมได้อย่างง่ายดาย อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาเห็นว่าควรมีการศึกษาการประกอบสร้างภาพตัวแทนของสังคมในภูมิภาคอื่นๆของประเทศไทยในช่วงเวลาดังกล่าว รวมถึงศึกษาการประกอบสร้างภาพตัวแทนของอีสานจากคนกลุ่มอื่นนอกเหนือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อเป็นการเติมเต็มและต่อยอดองค์ความรู้ในการศึกษาและทำความเข้าใจพัฒนาการทางสังคมและการเมืองของไทยในระยะเวลาเปลี่ยนผ่านทางการเมืองครั้งสำคัญภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อ พ.ศ.2475

References

- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา. (2545). *เทศาภิบาล*. กรุงเทพมหานคร : มติชน.
- แทน วิเศษสมบัติ. (2539). ปาฐกถาเรื่องสภาพจังหวัดปัตตานี วันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ.2477. *ปาฐกถาของผู้แทนราษฎร เรื่องสภาพของจังหวัดต่างๆ*. กรุงเทพมหานคร : สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2562). ภาพตัวแทน : ความจริง : ศิลปะ : สุนทรียะ. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 7(2) : กรกฎาคม - ธันวาคม ; 1-26.
- นงลักษณ์ ลิ้มศิริ. (2524). ความสำคัญของกบฏหัวเมืองอีสาน พ.ศ.2325-2445. *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นาถนิตีธาดา, หลวง. (2539). ปาฐกถาเรื่องสภาพจังหวัดชัยภูมิ วันที่ 31 มกราคม พ.ศ.2477. *ปาฐกถาของผู้แทนราษฎร เรื่อง สภาพของจังหวัดต่างๆ*. กรุงเทพฯ : สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย.
- เนย สุจิตมา. (2539). ปาฐกถาเรื่องสภาพจังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 29 มีนาคม พ.ศ.2477. *ปาฐกถาของผู้แทนราษฎร เรื่องสภาพของจังหวัดต่างๆ*. กรุงเทพมหานคร : สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย.
- บุญมา เสริฐศรี. (2539). ปาฐกถาเรื่องสภาพจังหวัดเลย วันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2477. *ปาฐกถาของผู้แทนราษฎร เรื่องสภาพของจังหวัดต่างๆ*. กรุงเทพมหานคร : สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย.

- ไพศาลเวชกรรม, พระ. และ เสนาสัสดี, ขุน. (2539). ปาฐกถาเรื่องสภาพจังหวัดร้อยเอ็ด วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2477. *ปาฐกถาของผู้แทนราษฎร เรื่องสภาพของจังหวัดต่างๆ*. กรุงเทพมหานคร : สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย.
- รักษานาคร, ขุน. (2539). ปาฐกถาเรื่องสภาพจังหวัดอุดรธานี วันที่ 14 มีนาคม พ.ศ.2477. *ปาฐกถาของผู้แทนราษฎร เรื่องสภาพของจังหวัดต่างๆ*. กรุงเทพมหานคร : สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย.
- ราชกิจจานุเบกษา. วันที่ 24 มิถุนายน 2476. เล่ม 50 ตอนที่ 337. *พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2476*.
- เลียง ไชยกาล. (2539). ปาฐกถาเรื่องสภาพจังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ.2477. *ปาฐกถาของผู้แทนราษฎร เรื่องสภาพของจังหวัดต่างๆ*. กรุงเทพมหานคร : สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย.
- ศักดิ์ธรรณการ, นายพันตรีหลวง. (2539). ปาฐกถาเรื่องสภาพจังหวัดบุรีรัมย์ วันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2477. *ปาฐกถาของผู้แทนราษฎร เรื่องสภาพของจังหวัดต่างๆ*. กรุงเทพมหานคร : สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย.
- สมเกียรติ วันทะนะ. (2539). แรกสำนักแห่งรัฐประชาชาติ. *ปาฐกถาของผู้แทนราษฎร เรื่องสภาพของจังหวัดต่างๆ*. กรุงเทพมหานคร : สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย.
- สารคามคณาภิบาล, พระยา. และ ทองม้วน อัดถากร. (2539). ปาฐกถาเรื่องสภาพจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 6 และ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2477. *ปาฐกถาของผู้แทนราษฎร เรื่องสภาพของจังหวัดต่างๆ*. กรุงเทพมหานคร : สมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย.
- สุวิทย์ ชีรสาคัด. (2557). *ประวัติศาสตร์อีสาน 2322-2488*. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- หोजดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารเลขที่ สร.0201.8/13 เรื่อง *หลวงวรนิติปรีชา* (2475-2476).
- อุศนา นาศรีเคน. (2548). *อีสานในการรับรู้และทัศนะของผู้ปกครองกรุงเทพฯ ตั้งแต่หลังกบฏเจ้าอนุวงศ์ พ.ศ.2369 ถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475*. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เอกรัฐ เลหาพิยวาณิชย์. (2556). *ปริญญาเอกสาขาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร : แนวคิดการสร้างภาพแทน*. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <https://phdcommunication.wordpress.com/2013/03/07/แนวคิดการสร้างภาพแทน-representation/> [25 กุมภาพันธ์ 2566].